

HET KOMT IN DE BUS
De vele aspecten van het fenomeen brievenbus

	aantal bladen
1 Voorgeschiedenis	
1.1 De voorboden	1
1.2 De oudste brievenbussen	1
1.3 Brievenbussen worden noodzaak	1
2 Soorten brievenbussen	
2.1 Indeling naar functie	
2.1.1 De gewone brievenbus van de post	2
2.1.2 De huisbrievenbus	3
2.1.3 De postbus (P.O. Box)	4
2.1.4 Brievenbussen voor bijzondere doeleinden	3
2.1.5 Mobiele brievenbussen	8
2.1.6 Brievenbussen aan postkantoren	2
2.2 Indeling naar materiaal	
2.2.1 Houten brievenbussen	2
2.2.2 Metalen brievenbussen	3
2.2.3 Brievenbussen uit kunststof	2
2.3 Indeling naar uitvoeringsvormen	
2.3.1 Standaard brievenbussen	5
2.3.2 Hangbrievenbussen	4
2.3.3 Muurbrievenbussen en frontplaten	2
2.3.4 Brievenbussen op staander	2
3 In en uit de bus van de PTT	
3.1 Het posten van de brief	
3.1.1 De handeling van het posten	2
3.1.2 Op tijd posten	2
3.1.3 Te laat gepost	2
3.1.4 Verkeerd gepost	2
3.1.5 Niet posten	2
3.2 Het lichten van de bus	
3.2.1 Lichten door handmatig overbrengen	2
3.2.2 Lichten met opvangzak	1
3.2.3 Uit de brievenbus	2
4 Tussen de bussen	
4.1 Het vervoer van de post	
4.1.1 Vervoer over land	2
4.1.2 Vervoer over de zee	1
4.1.3 Vervoer door de lucht	1
4.2 Het stempelen van de post	1
4.3 Het indexeren van de post	1
4.4 Het sorteren van de post	
4.4.1 Handmatig sorteren	2
4.4.2 Machinaal sorteren	1
5 Het bestellen van de post: de post komt in de bus (soms niet)	
5.1 De besteller op pad	3
5.2 De besteller bestelt	
5.2.1 Het bestellen van busstukken	1
5.2.2 Belstukken komen niet in de bus	1
5.2.3 Belstukken komen soms toch in de bus	1
5.2.4 Snel bestellen	1
5.2.5 Met vertraging besteld	1
5.3 (Niet) bestellen op zondag	3
5.4 Met beschadiging besteld	1
5.5 Onbestelbare stukken	2

1.2 De oudste brievenbussen

Reeds in 1501 gebruikten de Portugezen São Bras, tegenwoordig Mosselbaai in Zuid-Afrika, als waterinnameplaats. Pedro d'Atalde liet een brief voor João de Nova achter in een schoen die hij in een milkwoodboom hing. Deze is tegenwoordig bekend als OLD POSTOFFICE TREE.

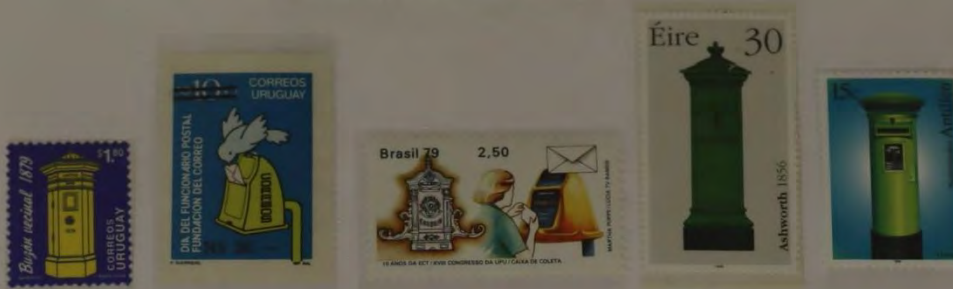
Mr C. de Wit
Nobelstraat 41
6411 EK Heerlen
Netherlands

Rond 1600 hadden Nederlandse zeevaarders op weg naar Indië een verversingsstation aan de Tafelbaai bij Kaap de Goede Hoop. Zij lieten brieven voor retourvarenden achter onder de z.g. "poststenen".

In 1652 stichtten Jan van Ribeeck met de zijnen voor de V.O.C. de Kaapkolonie, genoemd naar Kaap de Goede Hoop. Zijn schepen legden aan in de Tafelbaai met op de achtergrond de Tafelberg.

2 Soorten brievenbussen
 2.1 Indeling naar functie
 2.1.1 De gewone brievenbus van de post

Brievenbussen van de post zijn te herkennen aan opschriften als: correos, postoffice, postereien en brieven(bus).

De uniforme kleur onderscheidt de brievenbus van de post van andere bussen. Geel: Brazilië, Duitsland, Uruguay. Rood: Groot-Brittannië en gebieden, Nederland. Groen: Ierland
 De eerste Nederlandse bussen waren groen, in 1914 werd rood de uniforme kleur.

Bij de Deutsche Bundespost is geel de uniforme kleur, evenals in de voorm. DDR.
 De gietijzeren bussen van de Reichspost waren blauw met een geel front.

2.1.2 De huisbrievbus

Een goede buitenbus is vervaardigd van aluminium, vroeger van zincorstaalplaat, dikte 1 of 2 mm. Een overstekende rand beschermt tegen inregenen.

Brievbussen op de begane grond en bij de huisingang bevorderen een snelle bestelling.

2.1.3 De postbus (P.O. BOX)

WIJZIGING POSTADRES

POSTCODE
Gebruik 'm goed.
NEDERLAND

Arbodienst LICOH KAM bv

Postbus 6009

6 4 0 1 S B Heerlen

6401SB S 10

WIJZIGING POSTADRES

Geachte heer/mevrouw,

Met ingang van 1 januari 1999 maak ik geen gebruik meer van mijn postbusnummer 52066, 2505 CB DEN HAAG.

Mijn juiste postadres wordt:

H.G. Klok
Margaretha van Hennebergweg 2
2552 BA DEN HAAG

U wordt verzocht alleen dit adres te gebruiken op alle voor mij bestemde postzendingen.

Vanaf 1 november 1998 moest voor het gebruik van de postbus f 250 per jaar worden betaald. Het gevolg was dat 40% van de postbushouders de postbus opzegde. Voor de wijziging van postadres werden speciale postwaardestukken uitgegeven, die met het eigen adres konden worden bedrukt.

2.1.5 Mobiele brievenbussen

Vanaf 1921 werden de Amsterdamse trams voorzien van brievenbussen, die bij aankomst bij het Centraal Station werden gelicht. Expres- en aangetekende brieven, die bij een loket moeten worden aangeboden, werden voorzien van een stempel BRIEVENBUS. Boven: brief naar Den Haag 2.2.1934, port 6 c + 10 c expres. Stempel BRIEVENBUS 35 mm. Beneden: censuurbrief naar Nürnberg 2.12.1940 port 12½ c. Het expresrecht was op 12.8.1940 verlaagd naar 20 c, dus 5 c teveel. Stempel BRIEVENBUS 30 mm.

2.1.5 Mobile brievenbussen

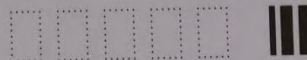
Postautobussen, posttreinen maar ook gewone trams zijn dikwijls voorzien van brievenbussen. De hierin geposte stukken bereiken sneller hun bestemming dan die uit gewone brievenbussen.

UKONČENÍ PROVOZU VLAKOVÉ POŠTY
29. 5. 1999

CESKÁ POŠTA

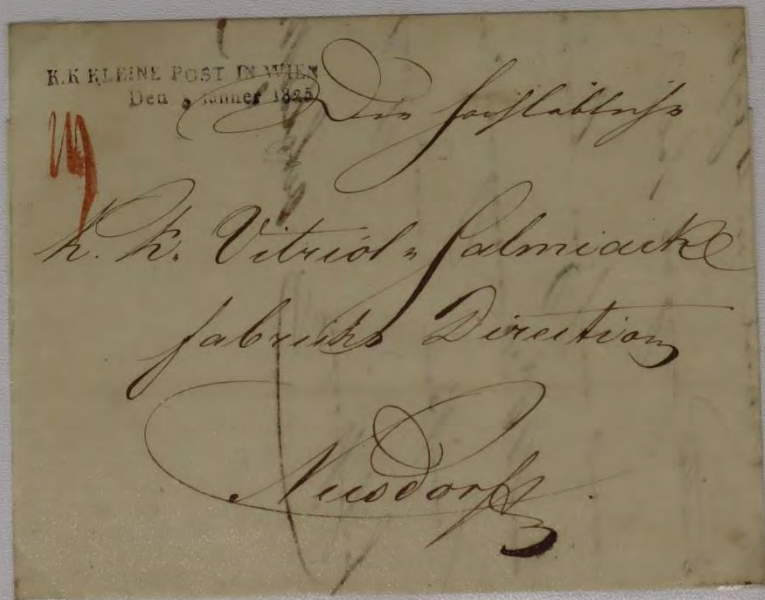

Het overbrengen van grotere hoeveelheden post gaat tegenwoordig heel wat sneller dan 100 jaar geleden.

2.1.5 Mobiele brievenbussen

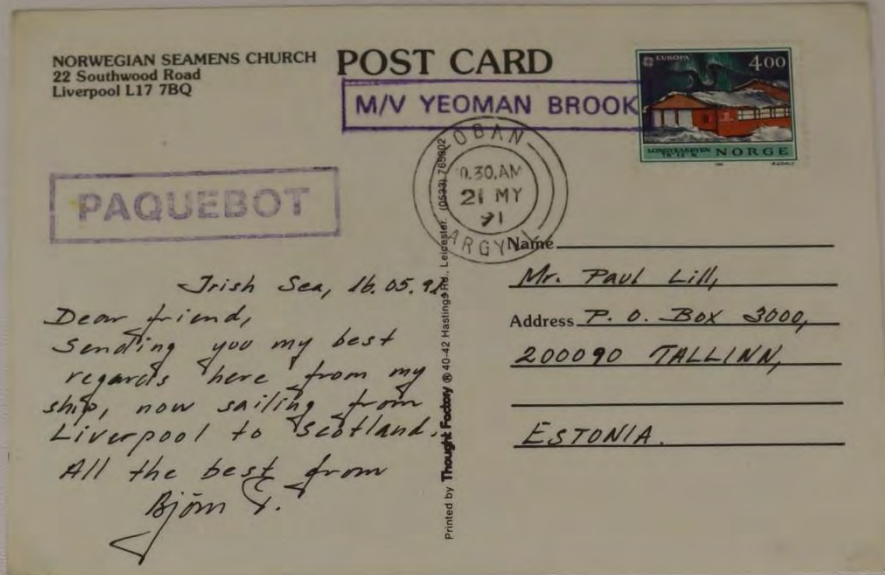

De Weense Kleine Post werd in 1772 opgericht door Joseph Hardy. De boden namen ook brieven in ontvangst. Deze werden opgeborgen in het z.g. Rezeptakel (draagbare bus), waarop het nummer van de bode stond (hier nr 5). Ze kondigden hun komst aan met een klepper, vandaar de naam 'Klapperpost'.

In 1785 werd de Kleine Post overgenomen door de Staat, maar ze werd tot 1830 op dezelfde voet voortgezet. Deze brief van de K(aiserliche) K(önigliche) Kleine Post in Wien is van 9 januari 1825.

2.1.5 Mobiele brievenbussen

De aan boord van mailboten geplaatste brievenbussen werden in de aanloophavens gelicht. In de bus aangetroffen stukken werden door de posterijen geaccepteerd, ook indien deze met "vreemde" zegels waren gefrankeerd (Verdrag van Wenen 4 juli 1891). Kaart, gepost aan boord van een Noors schip, aan land gebracht in Schotland 21.5.1991.

Brief, gepost aan boord van SS Johan de Witt van de Stoomvaartmij. Nederland, in Port Said aan land gebracht. Stempel POSTAGENT AMSTERDAM-BATAVIA 11.6.23 (uitgaande reis). Port 20c vanaf 1.3.1921.

2.2 Indeling naar materiaal

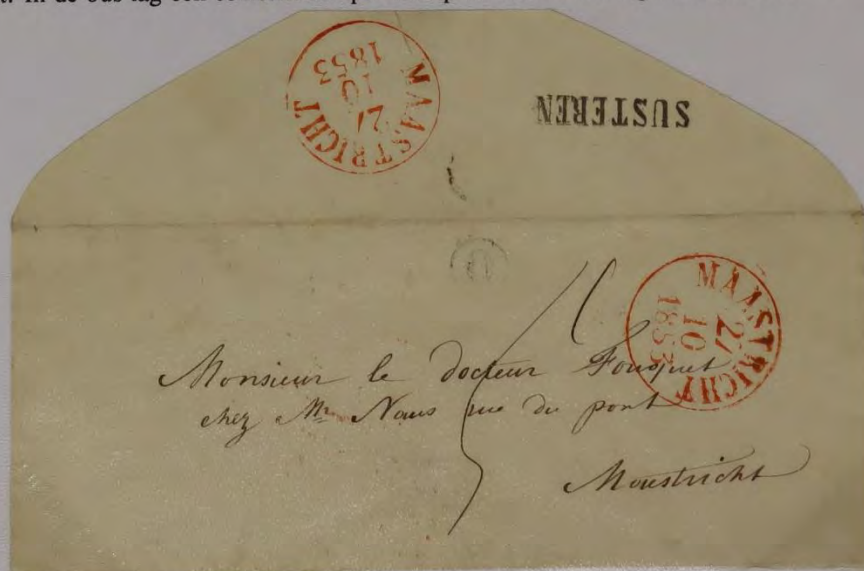
2.2.1 Houten brievenbussen

Het materiaal hout heeft als voordeel dat het gemakkelijk beschikbaar is. Het nadeel van houten brievenbussen is de beperkte houdbaarheid, indien ze in de buitenlucht worden opgesteld.

In 1836 werd in België (en het huidige Nederlands Limburg) de plattelandspost ingevoerd. Iedere gemeente kreeg een bus die bestond uit een gleuf in de muur en een **houten** brievenbus aan de binnenkant. In de bus lag een eenletterstempel dat op de brief werd afgedrukt, hier de "T" van Moen.

Na de aansluiting van Limburg bij Nederland bleef de voorm. Belgische plattelandspost bestaan. Brief met busstempel "O" van Echt, hulpkantoorstempel SUSTEREN en aankomstst. MAASTRICHT 27.10.1853.

2.2.3 Brievenbussen uit kunststof

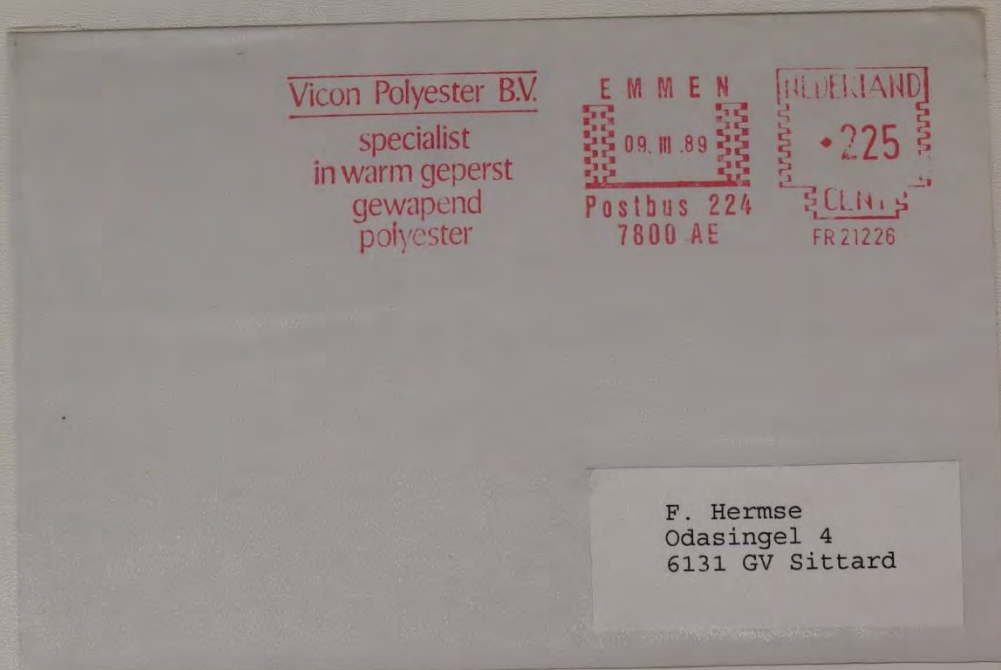

Ter gelegenheid van de verzelfstandiging van de PTT in 1989 verschenen er voor het eerst Nederlandse zegels, waarop een (fragment van een) brievenbus is afgebeeld. De kunststof bus is een ontwerp van Peters, Ninaber en Krouwels, industriële ontwerpers te Delft.

Het polyethyltereftalaatmolecuul (een polyester)

De Nederlandse enkelvoudige brievenbussen zijn gemaakt van met glasvezel versterkt polyester, de tweeling-brievenbussen zijn tegenwoordig van polycarbonaat.

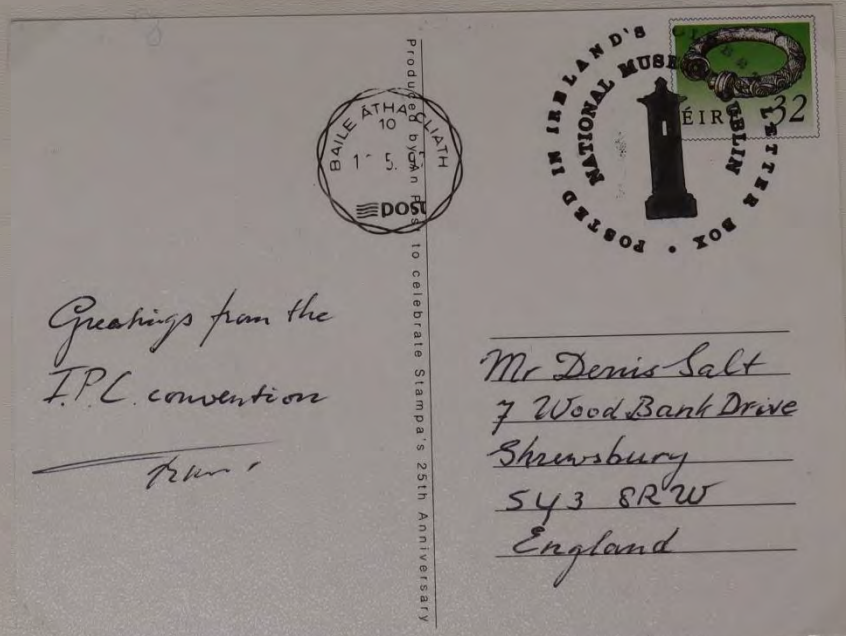
De firma Vicon te Emmen is gespecialiseerd in de fabricage van produkten van met glasvezel versterkt polyester. De brievenbussen krijgen nog een nabehandeling bij de firma Spruyt in Hoogeveen.

26

2.3.1 Standaard brievenbussen

In de Republiek Ierland (Eire) werden en worden dezelfde brievenbussen gebruikt als in Groot-Britannië. Na de afscheiding in 1922 werden de bussen groen geverfd en indien mogelijk de initialen verwijderd.

De oudste Ierse brievenbus uit 1855, vierkant, met opschrift "Post Office Letterbox", staat thans in het Nationaal Museum. Er zijn 6 cachets aanwezig in de talen: Duits, Engels, Frans, Iers, Italiaans en Spaans.

2.3.2 Hangbrievbussen

spécimen

Hangbrievbussen worden met name toegepast als er te weinig ruimte is voor een standaardbrievbus. De oudste hangbussen waren evenals de oude standaardbussen nogal robuust en geornamenteerd zoals de bovenstaande "Tsjechische" bus, de Oostenrijkse bus type "Mainz-Weber" en de Franse "Mougeotte".

In de loop van de tijd werden de hangbrievbussen minder zwaar en robuust, met name door het gebruik van lichtere materialen als plaatstaal, aluminium en kunststof.

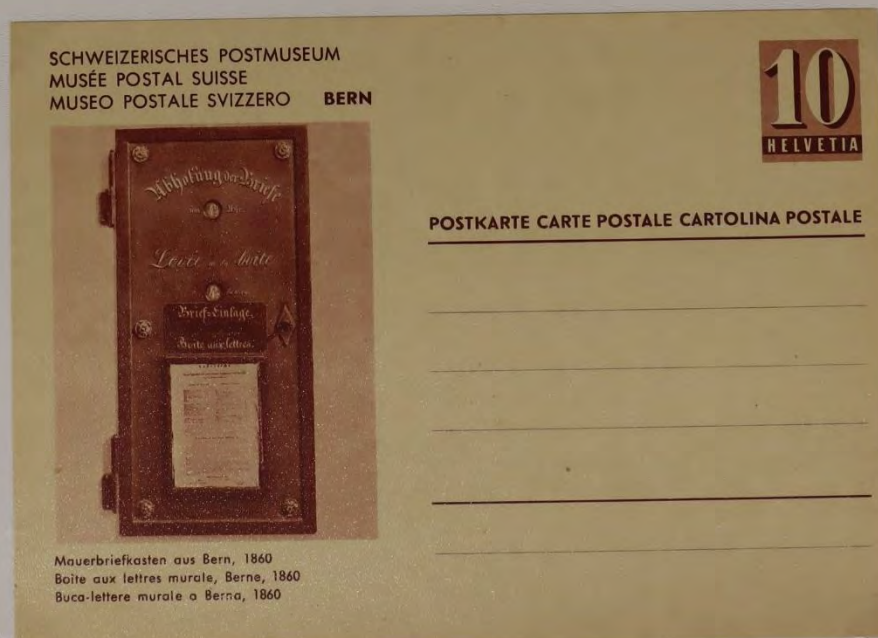
2.3.3 Muurbrievenbussen en frontplaten

In tegenstelling tot frontplaten zijn muurbrievenbussen complete brievenbussen die in een muur worden ingemetseld.

Muurbrievenbussen komen vooral op het platteland voor. Ze worden ook wel bij (kleine) postkantoren toegepast.

Mauerbriefkasten aus Bern, 1860
Boîte aux lettres murale, Berne, 1860
Buca-lettere murale a Berna, 1860

Op de Zwitserse muurbrievenbussen zijn niet alleen de lichtingstijden aangegeven (zoals bij de Britse), maar men kan ook aflezen hoe laat de volgende lichting plaats vindt.

3 In en uit de bus van de PTT
 3.1 Het posten van de brief
 3.1.1 De handeling van het posten

Bij het posten van de brief kun je soms een handje hulp gebruiken.

De tijd tussen het posten van de brief en het lichten van de bus lijkt soms wel een eeuw te duren.

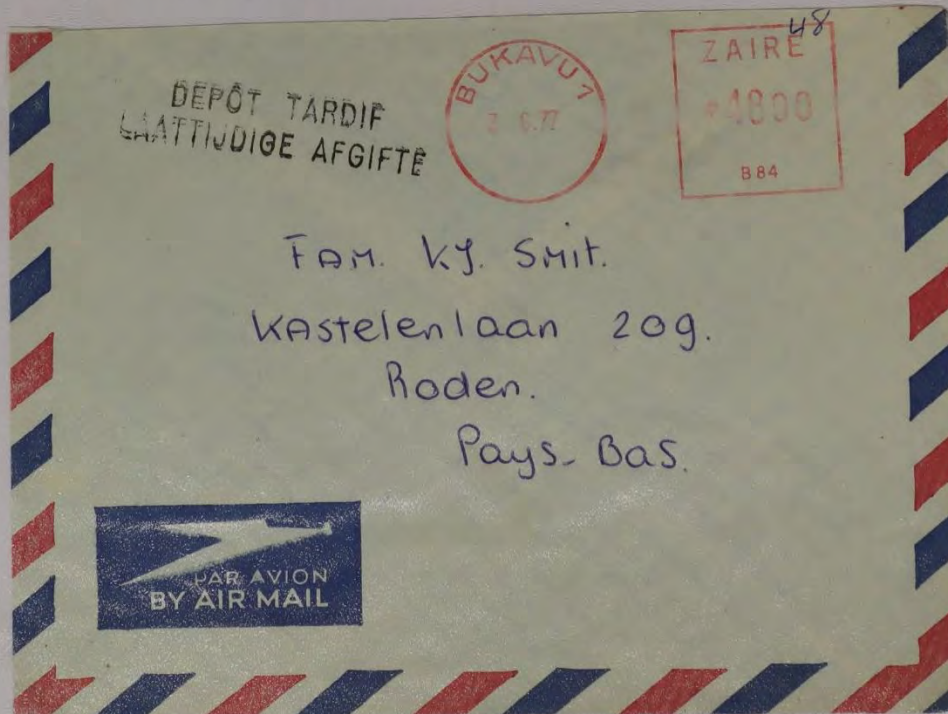

Met de simpele handeling van het posten wordt een heel proces in gang gezet.

3.1.3 Te laat gepost

Volgens Circ. 217 van 26.1.1829 moesten brieven die na het vertrek van de post op een kantoor werden aangeboden of in de bus werden aangetroffen, worden voorzien van het stempel "Na Posttijd" en van het dagtekenstempel, hier Roermond 22/9 1866. Aankomst Maastricht 23..66 4-12 (maandkarakter ontbreekt).

Brief die te laat in Bukavu werd gepost en het vliegtuig miste, werd voorzien van het stempel "DEPOT TARDIF/LAATTIJDIGE AFGIFTE". Frankeerstempel 3.6.77, vertrekstempel BUKAVU 1 6.6.77 (achterzijde)

7

3.2 Het lichten van de bus 3.2.1 Lichten door handmatig overbrengen

In veel landen worden de brievenbussen nog dagelijks zonder hulpmiddelen gelicht.

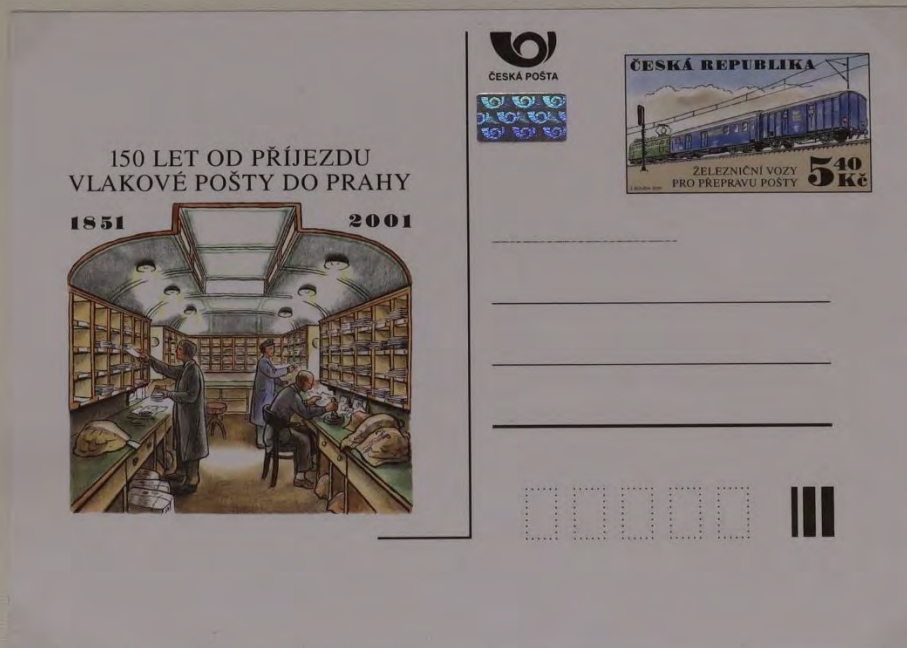

Het handmatig leeg maken van de brievenbus, zittend op de hurken, is ergonomisch onverantwoord. Bovendien kunnen de poststukken bij regenweer nat worden.

4.1.1 Vervoer over land

Eeuwenlang was de paardentractione de belangrijkste methode van postvervoer. In de 19e eeuw werden de treinen steeds meer ingezet en verdween de paardentractione geleidelijk.

In de treinen kon de post ook worden gesorteerd, dit komt tegenwoordig nauwelijks nog voor.

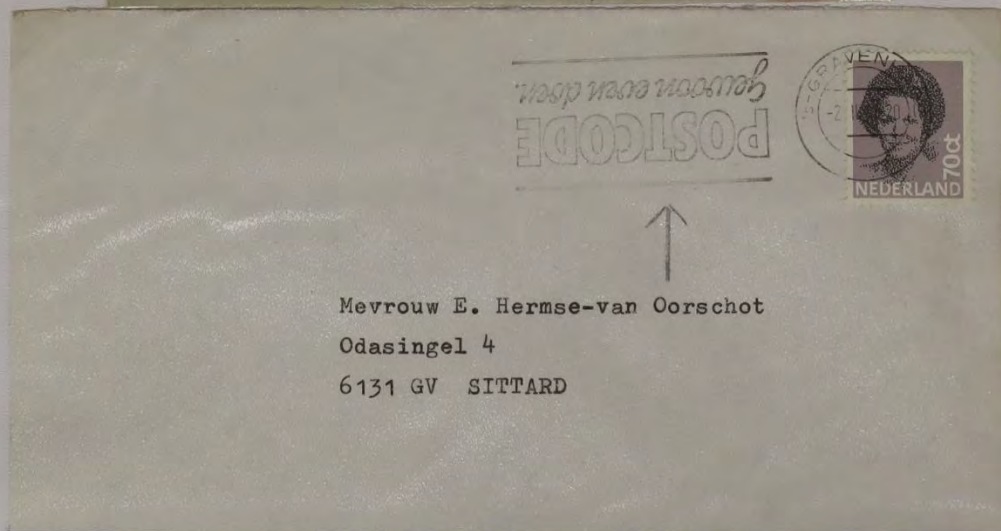

Tegenwoordig vindt het (binnenlands) vervoer van de post voornamelijk per vrachtauto plaats.

4.2 Het stempelen van de post

Reeds in de 19e eeuw werden hulpmiddelen bedacht om het stempelen van de post te vergemakkelijken, onder anderen door Eugène Daguin (1849 - 1888).

De eerste zegels werden met de hand gestempeld met het z.g. Malteser kruisstempel. Moderne machines stempelen meer dan 20.000 brieven per uur, o.a. Sosma's (schift-, opzet- en stempelmachines).

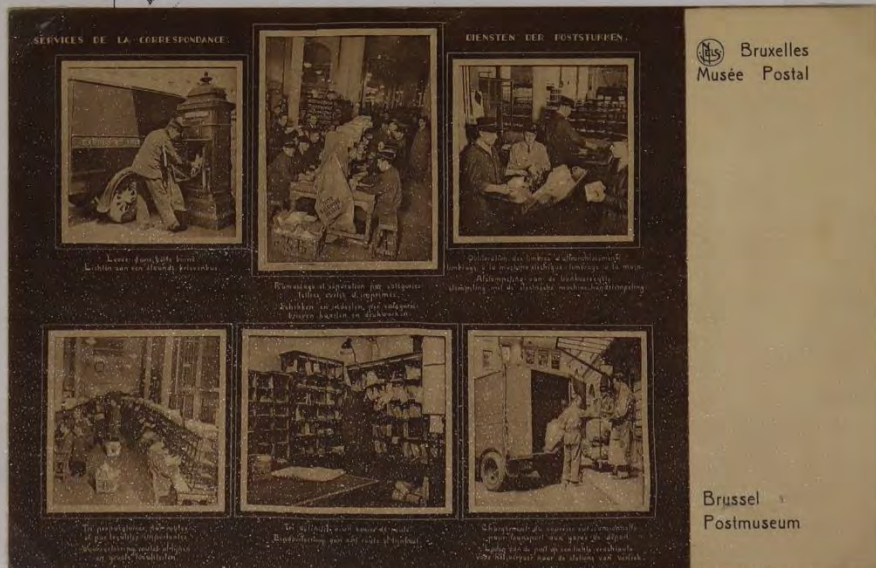
4.4.1 Handmatig sorteren

Het vakmanschap van het handmatig sorteren van de post is nog steeds onmisbaar.

Bij het handmatig sorteren werken vaak meerdere personen naast elkaar in een sorteerfase.

Bij het handmatig sorteren kan men meerdere fasen onderscheiden, bijvoorbeeld: schiften, voorsorteren en eindsorteren

79

5 het bestellen van de post: de post komt in de bus (soms niet) 5.1 De besteller op pad

ongetand, ongegomd, op achterkant nummers 185-188

14. Internationale Briefmarken - Messe mit Telefonkarten

ESSEN 4. - 6. APRIL 2002

POSTFILIA PRAG

ČESKÁ POŠTA

REPUBLIKA KČ

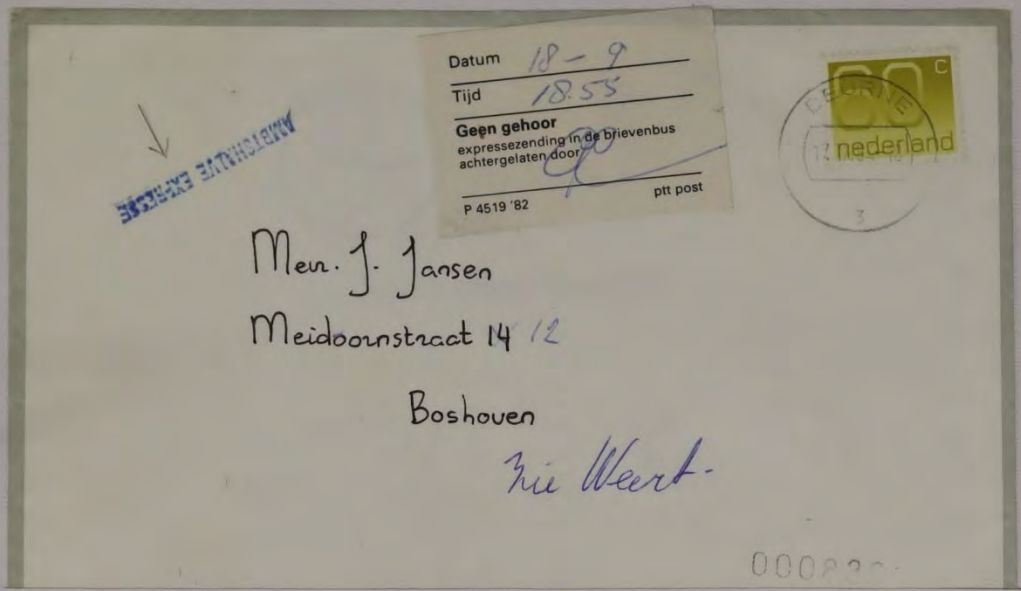
□ □ □ □ □ □

|||

De besteller te voet met zijn brieven, nog steeds een vertrouwd beeld met name in stedelijke gebieden

76

5.2.3 Belstukken toch in de bus

Onvolledig geadresseerde rouwbrief, die om de bestelling te bespoedigen als expres werd behandeld, vandaar stempel AMBTSHALVE EXPRESSE. I.v.m. geen gehoor werd het stuk in bus achtergelaten.

STAATSBEDRIJF DER PTT ♦ GELUKTELEGRAM

NR 88

de Heer en Mevr J Veerman
OZAchterburgwal 217
Amsterdam =

WOORDEN
U M
3. 32

BUS BIJ GEEN GEHOOR

Gelukstelegram op 21.12.1951 opgegeven in Amsterdam, moest normaal aan geadresseerde worden uitgereikt, echter: in de BUS BIJ GEEN GEHOOR.

70

5.2.5 Met vertraging besteld

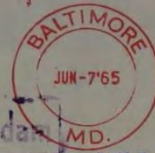
Vertraging veroorzaakt door de afzender b.v. onvoldoende adres of gericht aan niet bestaande postbus.

Niet alleen afzenders maken fouten. Ook bij de post gaat het soms mis: het drukwerk werd vertraagd besteld omdat het naar de verkeerde plaats werd gestuurd (stempel Roden 4.5.79 op de achterzijde).

5.5 Onbestelbare stukken

TATES LINES COMPANY
P. O. Box 1775
Baltimore, Md. 21203
America Strong on the Seas
SHIP in AMERICAN SHIPS

Stratnaam niet te Amsterdam

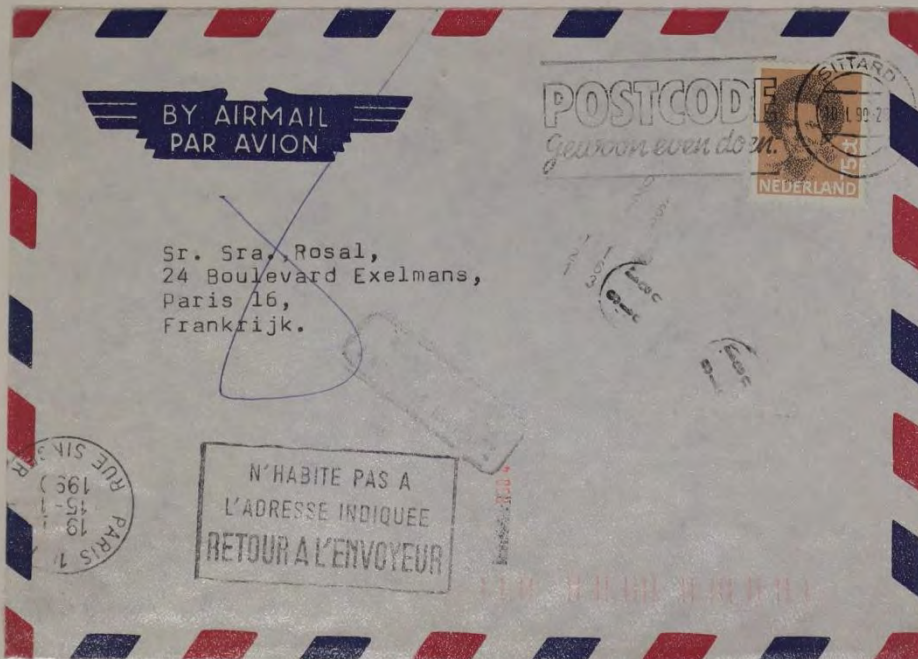
VIA AIR MAIL

ONBESTELBAAR
WEGENS ONVOLLEDIG ADRES

L. Van Nimwegen
Post Office Box 93
Utrechtsweg, Holland

W. Leis
Van Nimwegen

Postboden doen hun uiterste best om brieven met onvolledig adres toch te bestellen.
Dit blijkt uit doorhalingen en sporen van bestellersstempels.

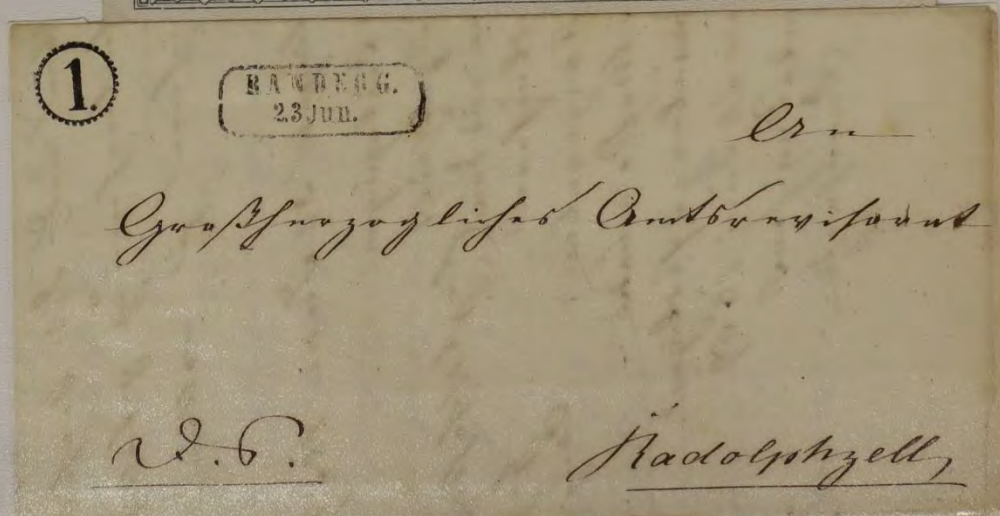

Als het ondanks alle moeite niet lukt om de brief te bestellen,
moet de brief terug naar afzender (als die tenminste bekend is).

3.2.3 Uit de brievenbus

Stuk, ondergefrankeerd in de bus aangetroffen

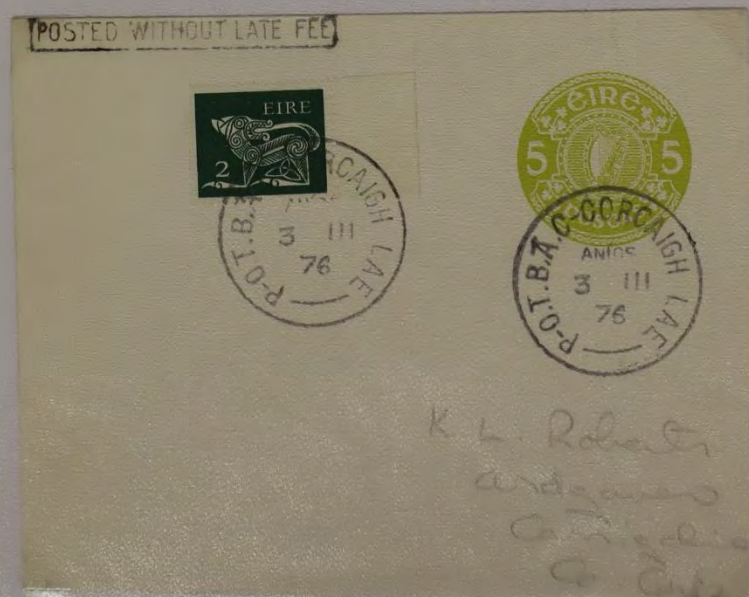

Soms worden poststukken voorzien van een aanduiding als "Uit de brievenbus" ter onderscheiding van stukken die op het kantoor zijn afgegeven. Het onderste stuk kreeg op 23.6.1859 in het postkantoor van Bandegg het stempel Nr 1 van de bus in Gailingen.

3.1.3 Te laat gepost

Brieven die na de gebruikelijke lichtingstijd waren gepost, werden voorzien van een stempel "Too Late" om klachten over te laat bezorgen te voorkomen. De bovenste brief werd te laat gepost in een stadsbrievbus in Dublin, de onderste in de bus van het hoofdkantoor (GPO) in London. Aankomst 2 dagen later.

Bij hoofdkantoren en stations konden te late brieven nog tegen extra betaling worden gepost. De extra ½p werd niet betaald, vandaar POSTED WITHOUT LATE FEE. Gestempeld in de dagtrein Dublin-Cork.

2.1.5 Mobile brievenbussen

Brief 10.10.1865 van Bordeaux naar Barcelona met stempel BORDEAUX BOITE MOBILE 10 OC 65 van de **paardetram**. Verdere stempels: APRES LE DEPART (trein gemist), PD (payé jusqu'à destination), nummerstempel 532 (Bordeaux), España La Junquera OCT 12 en Barcelona OCT 12 (achterkant).

Van 1920-1958 kende Hamburg als enige grote Duitse stad **trambrievenbussen**. De zegels op deze zakenpostbrief naar Leipzig werden vernietigd met het rolstempel HAMBURG STRASSENBAHN 19.7.33 20.30 (uurtijd). Porto: RM 0,12 (Fernbrief) + RM 0,05 (Strassenbahngebühr).

2.1.3 De postbus (P.O.BOX)

De voordelen van een postbus zijn: de poststukken zijn eerder in bezit, het is veiliger en men hoeft niet thuis te blijven voor b.v. aangetekende stukken.

Het postbusnummer moet steeds worden vermeld.

<p>BEWIJS VAN BEVOEGDHEID VOOR M. <i>Peyers</i></p> <p>1. Om gedurende het ^{3e} kwartaal van 192², gedurende de uren, waarop het kantoor voor het publiek is opgesteld, de voor hem/haar bestemde stukken ten postkantore te <i>Boxtel</i> na aankomst van elke post af te halen of te doen afhalen.</p> <p>2. Om gedurende het jaar 192² de voor hem/haar bestemde aange- teekende stukken af te halen of te</p>	<p>doen afhalen op het BIJKANTOOR der posterijen</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <div style="text-align: center;"> </div> <p>DEZE KAART IS SLECHTS GELDIG INDIEN HET VERSCHULDIGDE RECHT DOOR MIDDEL VAN EEN FRANKEERZEGEL OP DE KAART IS VER- ANTWOORD</p>
--	---

Vanaf 1920 kwamen eerst op grote kantoren postbussen in gebruik. Bij het afhalen van stukken kon het in 1890 ingevoerde "Bewijs van bevoegdheid" worden gebruikt. Vanaf 1919 werd het "busrecht" met postzegels betaald. Voor een kleinere plaats als Boxtel bedroeg dit in 1922 f 2,50 per kwartaal.

1.3 Brievenbussen worden noodzaak

Gewone burgers moesten port betalen voor het vervoer van hun brieven. Bij vooruitbetaling moesten de brieven op een postkantoor worden aangeboden. Ongefrankeerde brieven moesten door de ontvanger worden betaald. Deze kwamen dus ook niet in de bus. Gedeeltelijk gefrankeerde brief d.d. 12.1.1786 van Frankfurt naar Hodimont. Betaald tot Keulen 4 Kreuzer. Door de ontvanger te betalen 6 Sols.

POSTAGE ONE PENNY

Na de invoering van postzegels en "Mulready" postwaardestukken op 6.5.1840 nam de hoeveelheid post enorm toe. Om onnodig werk aan het loket te besparen moesten brieven in de bus worden gepost. Mulready-envelop d.d. 18.7.1841, gepost in Enniskillen en (in de bus) besteld in Camolin (Co. Wexford).

Van dit kavel is een deel gefotografeerd.

Part of this lot has been photographed.

Ein Teil dieses Loses wurde fotografiert.

Une partie de ce lot a été photographiée.

Часть этого лота сбита.

该拍品的一部分已被拍摄。

このロットの一部が撮影されました。